

Terenowy przewodnik po tłumaczeniach ustnych w ramach akcji humanitarnych i mediacji kulturowych

**TRANSLATORS
WITHOUT BORDERS**

Podziękowania

Niniejszy przewodnik został opracowany w ramach projektu „Translators without Borders’ Words of Relief” we współpracy z Save the Children.

Ta publikacja została sfinansowana przez Unię Europejską za pośrednictwem Dyrekcji Generalnej ds. Europejskiej Ochrony Ludności i Pomocy Humanitarnej (ECHO).

Unia Europejska i jej Państwa Członkowskie są przodującym globalnym wsparciem pomocy humanitarnej. Za pośrednictwem Dyrekcji Generalnej ds. Europejskiej Ochrony Ludności i Pomocy Humanitarnej (ECHO), Unia Europejska pomaga ponad 120 milionom ofiar konfliktów i klęsk żywiołowych każdego roku. Z główną siedzibą w Brukseli i globalną siecią biur terenowych, ECHO udziela pomocy najbardziej potrzebującym wyłącznie w oparciu o potrzeby humanitarne, nie dyskryminując ze względu na rasę, grupę etniczną, religię, płeć, wiek, narodowość czy przynależność polityczną.

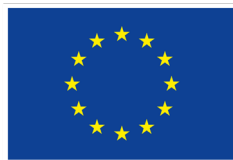
Poglądy wyrażone w tym dokumencie w żaden sposób nie odzwierciedlają oficjalnej opinii Unii Europejskiej. Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w nim informacji.

**TRANSLATORS
WITHOUT BORDERS**

Save the Children

European Union
Civil Protection and
Humanitarian Aid

O Przewodniku

Niniejszy przewodnik został opracowany przez Translators without Borders (TWB) aby wesprzeć koordynatorów akcji humanitarnych, tłumaczy ustnych i mediatorów kulturowych w ich codziennych kontaktach i obowiązkach.

Translators without Borders to jedyna w swoim rodzaju organizacja charytatywna, która specjalizuje się w zakresie języka. Wspieramy organizacje pozarządowe i charytatywne u podstaw ich działań poprzez dostarczanie im naszych głównych usług w zakresie języka, treści i tłumaczeń. Przyświecającym nam celem jest zwiększanie dostępu do kluczowych informacji w lokalnych językach. W roku 2013, TWB stworzyło Words of Relief, pierwszą w historii usługę tłumaczeniową w zakresie niesienia pomocy, która od tego czasu każdego roku odpowiada na sytuacje kryzysowe.

Potrzeba stworzenia tego dokumentu pojawiła się pierwszy raz w Grecji jako odpowiedź na europejski kryzys uchodźców. Dokument opiera się na inicjatywie podjętej przez Grupę Podwykonawczą do spraw Komunikacji ze Społecznościami w celu zapewnienia tłumaczom ustnym, mediatorom kulturowym i pracownikom akcji humanitarnych kodeksu postępowania.

Tłumacze ustni i mediatorzy kulturowi są kluczowymi sojusznikami przedstawicieli akcji humanitarnych, wrażliwymi na potrzeby osób dotkniętych katastrofą w zakresie otrzymywania i przekazywania informacji we własnym języku. Pomoc tkwi w komunikacji, a słowa budują zaufanie. Wyznając te podstawowe zasady dotyczące interwencji humanitarnej skupiającej się na potrzebach ludzkich, niezbędne jest budowanie efektywnego pomostu językowego pomiędzy ludźmi w potrzebie i tymi, którzy niosą pomoc i świadczą usługi. Za każdym razem, kiedy przedstawiciele akcji humanitarnych nie mówią w języku ojczystym osoby, której udzielają pomocy lub go nie rozumieją, ryzyko nieporozumienia, utraty kluczowych informacji czy dezinformacji jest wysokie i może prowadzić do niepotrzebnego cierpienia lub utraty życia.

Współpraca z tłumaczami ustnymi i mediatorami kulturowymi pomaga wypełnić tę lukę. Mamy nadzieję, że ten przewodnik będzie pomocny zarówno dla językoznawców, jak i koordynatorów pomocy humanitarnej. Przewodnik pokrywa następujące tematy:

- Tłumacze ustni i mediatorzy kulturowi; kluczowe obowiązki, różnice i podobieństwa
- Zalecenia i przeciwwskazania podczas tłumaczenia ustnego w ramach akcji humanitarnej i kulturowej mediacji
- Współpraca z tłumaczami ustnymi i mediatorami kulturowymi - najlepsze praktyki
- Zasady humanitarne w praktyce
- Zasoby

TŁUMACZE USTNI I MEDIATORZY KULTUROWI: KLUCZOWE OBOWIĄZKI, RÓŻNICE I PODOBIEŃSTWA

Tłumacz ustny i mediator kulturowy to różne zawody wymagające różnych zakresów umiejętności. Nie wszyscy tłumacze ustni mogą zaoferować wsparcie w ramach mediacji kulturowej i nie wszyscy mediatorzy kulturowi potrafią wykonywać profesjonalne tłumaczenia ustne. Kiedy jest zapotrzebowanie na jednego lub drugiego, pracownik humanitarny powinien jasno określić, jakiego rodzaju wsparcia potrzebuje.

Tłumacz ustny

Tłumacz ustny przekłada ustnie materiał mówiony z jednego języka (języka źródłowego) na inny język (język docelowy). Jest on/ona obecny/a fizycznie lub tłumaczy ustnie w sposób zdalny, na przykład za pomocą telefonu. Tłumaczenie ustne może przyjmować trzy główne formy: tłumaczenie symultaniczne, które głównie odbywa się w kabinie tłumaczeniowej podczas konferencji; tłumaczenie konsekwentne, podczas którego mówca robi pauzy, aby tłumacz ustny mógł przekazać treść po jednej sekcji na raz; i tłumaczenie dwustronne, podczas którego tłumacz ustny tłumaczy wypowiedzi obu (lub wszystkich) stron rozmowy pomiędzy mówcami posługującymi się różnymi językami, tłumacząc „z” i „na” ich główny język.

Mediator kulturowy

Mediator kulturowy to osoba, która ułatwia wzajemne zrozumienie pomiędzy osobami, czy grupą ludzi, na przykład pomiędzy grupą imigrantów/uchodźców i opiekunem, na przykład lekarzem, poprzez tłumaczenie ustne z uwzględnieniem elementów kulturowych. Potrafi on/ona doradzić obu stronom odnośnie odpowiednich zachowań kulturowych.

TŁUMACZE USTNI I MEDIATORZY KULTUROWI: Różnice i podobieństwa

	TU	MK
Dwukierunkowy pomiędzy ję-zy-kiem źródłowym i docelowym	✓	✓ Może być trochę mniej płynny
Przekazuje informację najdokładniej jak to możliwe, zachowując wierność źródłu	✓	✓
Przekazuje wyłącznie główną wiadomość	✗	✓
Działa jako pomost pomiędzy kulturami	✓	✓
Udziela porad kulturowych i przedstawia kontekst jeśli i kiedy jest o to proszony	✗ Chyba, że jest to absolutnie konieczne dla zrozumienia	✓
Współpracuje ze społecznościami, zbiera informacje i przekazuje je z powrotem odpowiednim stronom	✗	Zależy od opisu pracy
Korzysta z glosariuszy i innych źródeł	✓	✓

TŁUMACZE USTNI I MEDIATORZY KULTUROWI: Różnice i podobieństwa - ciąg dalszy

	TU	MK
Ustnie tłumaczy pisemne informacje	✗	✗
Ustnie tłumaczy mówione informacje	✓	✓
Umożliwia komunikację pomiędzy obiema stronami	✓	✓
Posiada kompetencje kulturowe kulturowe w kulturze źródłowej i docelowej	✓	✓
Zapewnia dodatkowe wsparcie poza przekazywaniem informacji	✗	✓
Zachowuje bezstronność i neutralność w każdej sytuacji	✓	✓
Dostosowuje język do grupy docelowej	✓	✓
Jest wrażliwy i świadomy sytuacji, w jakiej, w jakiej znajduje się grupa docelowa	✓	✓

Zalecenia i przeciwwskazania podczas tłumaczenia ustnego w ramach akcji humanitarnych

Tłumacz ustny tłumaczy werbalną komunikację pomiędzy dwoma językami. W wyjątkowych okolicznościach tłumacz ustny może dostarczyć tłumaczenie ustne dokumentu pisemnego, na przykład tłumaczenia à vista, ale nie wykonuje tłumaczenia pisemnego (jest to praca tłumacza pisemnego).

Dwukierunkowa biegłość: Upewnij się, że jesteś biegły w językach, z których i na które tłumaczysz.

Kompetencja kulturowa: Rozwiń wiedzę na temat kultur, pomiędzy którymi prowadzisz tłumaczenie ustne. Jest to niezbędne do przekazania informacji w sposób trafny.

Precyzja: Przekaż informacje w sposób jak najbardziej dokładny. Przekaż wiadomości pomiędzy obiema stronami bez pominięcia lub zniekształcenia.

Neutralność: Pozostań neutralny w odniesieniu do płci, religii, pochodzenia etnicznego, statusu społeczno-ekonomicznego, itd. Jeśli w którymkolwiek momencie uważasz, że nie jesteś w stanie tego zrobić, powinieneś zrezygnować z wykonywania zadania.

Poufność: Przez cały czas szanuj poufność stron i ich dyskusji.

Wykorzystanie zasobów: Korzystaj z udostępnionych ci zasobów, włączając glosariusze i materiały referencyjne.

Nie próbuj czerpać korzyści z informacji pozyskanych w trakcie wykonywania twojej pracy lub w jej wyniku.

Nie podejmuj się zadań, które wymagają wiedzy, języka, lub innych umiejętności wykraczających poza twoje kompetencje.

Nie wtrącaj osobistych opinii ani porad.

Nie próbuj sprawować władzy nad słuchaczami ani wywierać na nich wpływu.

Nie ujawniaj informacji zebranych w trakcie realizacji twoich zadań.

Nie wykorzystuj swojej pozycji do zdobywania przychylności ze strony klientów.

Nie podejmuj się zadania w momencie, kiedy rodzina lub bliskie stosunki osobiste mogą wpłynąć na twoją bezstronność.

Nie zakłócaj przepływu komunikacji pomiędzy stronami.

Zalecenia i przeciwwskazania podczas humanitarnej mediacji kulturowej

Mediator kulturowy ułatwia wzajemne zrozumienie pomiędzy osobą lub grupą ludzi (na przykład imigrantami/uchodźcami) a opiekunem (na przykład lekarzem) poprzez zapewnienie dwukierunkowego tłumaczenia ustnego i niesienie pomocy w pokonywaniu barier kulturowych.

Każdą wypowiedź tłumacz dokładnie i w całości. Godzenie się na prośby, takie jak „proszę, nie tłumacz tego, co mówię”, jest niedopuszczalne.

Tłumacz słowa i zachowania każdego uczestnika rozmowy, a w razie potrzeby wyjaśniaj również zwyczaje i różnice kulturowe.

Jeśli jest to wymagane, nie ograniczaj się do przekazywania informacji, ale udziel też dodatkowego wsparcia. Możesz na przykład pomóc w wypełnieniu formularzy.

Poprawiaj się, gdy popełnisz błąd i proś o wyjaśnienie, jeśli czegoś nie rozumiesz.

Reaguj na rasistowskie lub agresywne wypowiedzi poprzez zwrócenie ich autorowi uwagi, że jego słowa są obraźliwe, i upewnij się, czy chce, by je przetłumaczono. Po zakończeniu tłumaczenia zgłoś takie zachowanie przełożonemu danej osoby.

Korzystaj ze wszystkich dostępnych zasobów, takich jak glosariusze i materiały referencyjne, by poszerzać swoją wiedzę i zrozumienie sytuacji.

Dbaj o to, by Twój wygląd był stosowny i odpowiedni do sytuacji (schludny i neutralny).

Nie akceptuj zlecenia, jeśli wiesz, że nie posiadasz do niego właściwego przygotowania lub kwalifikacji.

Nie akceptuj zlecenia, jeśli istnieje ryzyko, że nie zachowasz bezstronności, a także w przypadku konfliktu interesów (np. udziału w sprawie krewnego bądź bliskiego znajomego).

Nie powtarzaj tego, co usłyszysz, znajomym, krewnym ani nikomu innemu.

Nie wykorzystuj swojej pozycji, by zmusić do czegoś mówcę lub słuchacza, bądź wyrzeć na nich presję.

Nie wykorzystuj swojej pozycji, by pozyskać od mówcy lub słuchacza dodatkowe korzyści, na przykład finansowe.

Nie komentuj tłumaczonej wypowiedzi ani nie odpowiadaj na pytania w imieniu żadnej z osób.

Nie okazuj emocji ani nie wyrażaj swoich opinii. Zachowanie neutralności jest bardzo ważne.

Nie prowadź z nikim osobnej rozmowy bez tłumaczenia jej pozostałym uczestnikom.

WSPÓŁPRACA Z TŁUMACZAMI USTNYMI I MEDIATORAMI KULTUROWYMI W RAMACH AKCJI HUMANITARNYCH – NAJLEPSZE PRAKTYKI

Tłumacz ustny i mediator kulturowy to różne zawody wymagające różnego zakresu umiejętności. Nie wszyscy tłumacze ustni (TU) mogą zaoferować wsparcie w ramach mediacji kulturowej, a mediatorzy kulturowi (MK) nie zawsze potrafią wykonywać profesjonalne tłumaczenia ustne.

Należyta staranność i odpowiednie przygotowanie: kluczowe zadania do wykonania przed rozpoczęciem pracy z TU/MK

Współpracując z Tobą, TU/MK może znaleźć się w sytuacji zagrożenia. Chroń go przed niebezpieczeństwem niezależnie od tego czy należy to do Twoich obowiązków.

Miej świadomość, że jeśli coś jest dla Ciebie trudne psychologicznie, prawdopodobnie będzie takie także dla TU/MK. Zapytaj się, czy TU/MK potrzebuje pomocy i w razie potrzeby zapewnij ją.

Pamiętaj, że tłumaczenie ustne wymaga skupienia, co może być trudne w nowym lub niebezpiecznym miejscu. TU/MK będzie potrzebować regularnych przerw, by utrzymać potrzebną koncentrację.

Upewnij się, że TU/MK rozumie kodeks postępowania Twojej organizacji oraz zasady humanitarne i stosuje się do nich.

Zapewnij TU/MK komfort i potrzebne udogodnienia. Odpowiadaj na potrzeby i uwagi TU/MK.

Upewnij się, że zadanie TU/KM jest jasno opisane i wyjaśnij mu/jej je jak najdokładniej przed rozpoczęciem sesji.

Z wyprzedzeniem udostępnij TU/MK potrzebne dokumenty dodatkowe (np. terminologię, glosariusze itp).

Odpowiednia organizacja, przejrzysta komunikacja i kontrola: najlepsze praktyki postępowania w trakcie i po sesji z TU/MK.

Dbaj o zajęcie odpowiednich miejsc, tak by nie ulegało wątpliwości, że to Ty prowadzisz rozmowę, a nie TU/MK.

Tłumaczenie ustne i mediacja kulturowa wymagają czasu. W planie każdego spotkania uwzględnij rezerwy czasowe, by możliwe było powtórzenie informacji.

Rozmawiaj bezpośrednio z uczestnikami sesji (a nie z TU/MK) i utrzymuj z nimi kontakt wzrokowy.

Nim zaczniesz mówić, poczekaj, aż TU/MK skończy tłumaczenie.

Mów bez pośpiechu i wyraźnie. Rób przerwy w wypowiedzi. Wypowiadaj jedno, maksymalnie dwa zdania naraz.

Unikaj żargonu, specjalistycznej terminologii i skrótów.

Na prośbę TU/MK wyjaśnij mu/jej dany koncept lub słowo.

Pamiętaj o różnicach kulturowych. W razie potrzeby poproś MK o ich wyjaśnienie. Tłumacz ustny może nie być wystarczająco świadomy takich niuansów.

To na Tobie spoczywa odpowiedzialność za wzajemne zrozumienie się wszystkich uczestników. Jeśli sądzisz, że doszło do nieporozumienia, skonsultuj to z TU/MK.

Poproś o pełne tłumaczenie rozmów prowadzonych na stronie.

Nie pozwól, by TU/MK udzielał/a odpowiedzi za uczestników.

Jeśli tłumaczenie jest krótsze lub dłuższe, niż sugerowała oryginalna wypowiedź, zapytaj, z czego to wynika.

Na koniec omów sesję z TU/MK, by wyjaśnić wszelkie problemy lub wątpliwości. Zapytaj też o rady, co poprawić, by współpraca z TU/MK była lepsza.

ZASADY HUMANITARNE W PRAKTYCE

Kodeks postępowania Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy oraz organizacji pozarządowych w programach reagowania w sytuacjach kryzysowych został opracowany i przyjęty w 1994 roku przez osiem największych światowych organizacji zajmujących się reakcją na klęski i katastrofy.

Kodeks postępowania, podobnie jak większość kodeksów zawodowych, ma charakter dobrowolny. Określono w nim dziesięć zasad, do których powinni stosować się wszyscy uczestnicy akcji humanitarnych podczas pracy w sytuacji klęski lub konfliktu. Egzekwowanie Kodeksu opiera się na samokontroli. TWB jest sygnatariuszem Kodeksu postępowania i stosuje się do jego zapisów.

- 1 Obowiązek humanitarny jest nadrzędną wartością.
- 2 Pomocy udziela się niezależnie od rasy, poglądów i narodowości osób potrzebujących oraz bez stosowania jakichkolwiek form dyskryminacji. Priorytety w zakresie pomocy są określane wyłącznie na podstawie potrzeb.
- 3 Pomoc nie może być wykorzystywana do promowania poglądów politycznych lub religijnych.
- 4 Wystrzegamy się pełnienia funkcji instrumentów rządowej polityki zagranicznej.
- 5 Szanujemy kulturę i tradycję.
- 6 Reagując na sytuacje kryzysowe, staramy opierać się na lokalnych zasobach.
- 7 Staramy się włączać beneficjentów w zarządzanie akcją pomocową.
- 8 Pomoc musi przyczyniać się do ograniczenia podatności na przyszłe katastrofy oraz zaspokojenia podstawowych potrzeb.
- 9 Przyjmujemy na siebie odpowiedzialność zarówno przed tymi, którym udzielamy pomocy, jak i tymi, z których zasobów korzystamy.
- 10 W naszych działaniach informacyjnych, nagłaśniających i reklamowych nie uprzedmiotowimy ofiar katastrofy, ale przedstawiamy je jako ludzi mających godność.

Pełną treść Kodeksu postępowania można znaleźć tutaj: <http://www.ifrc.org/Docs/idrl/I259EN.pdf>

Źródła

Opracowany przez AIIC, FIT i RED T „Poradnik postępowania w strefach konfliktu dla tłumaczy cywilnych i osób korzystających z ich usług” – 2012

Dwustronicowy dokument, w którym określono prawa i obowiązki tłumaczy oraz osób korzystających z ich usług. Stworzony do stosowania we wszystkich konfliktach niezależnie od kontekstu, w tym w warunkach zatrudniania tłumacza przez wojsko. Dokument jest dostępny w 17 językach.

http://red-t.org/documents/T-I_Field_Guide_2012.pdf

Symposium Monash poświęcone tłumaczeniu ustnemu w ramach akcji humanitarnych – kwiecień 2016

<https://vimeopro.com/monasharts/humanitarian-interpreting>

Film o pracy z tłumaczem ustnym

<https://www.youtube.com/watch?t=1&v=pVm27HLLiiQ>

Filmy szkoleniowe Clarity Interpreting o podstawach tłumaczenia ustnego

Część 1 (postawa ciała, mówienie w pierwszej osobie, brak wtrącania, dodawania od siebie i stosowania substytutów, strategia tłumaczenia rozmów na stronie)

<https://www.youtube.com/watch?v=3wg-qZjMhU4>

Część 2 (wyjaśnianie wątpliwości, zarządzanie sesją, ton, rejestr i styl)

https://www.youtube.com/watch?v=9e_nIDJV-Lk&feature=relmfu

UNHCR – Tłumaczenie ustne w kontaktach z uchodźcami – Moduł 3 do samodzielnej nauki

<http://www.unhcr.org/4d947e2c9.pdf>

Możliwości szkoleniowe

InZone – CAS: Tłumaczenia ustne w akcjach humanitarnych – podania przyjmowane do września 2017

<http://www.unige.ch/formcont/cashumanitarianinterpreting/>